

УДК 81'373.421:81'276.6(510+477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/76-2-24>

Наталія САМОЙЛЕНКО,

orcid.org/0000-0002-5320-8767

викладач кафедри східних мов

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

(Харків, Україна) samoylenko.natalia1305@gmail.com

Арина ЛАПА,

orcid.org/0009-0005-8278-827X

студентка IV курсу факультету іноземної філології

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

(Харків, Україна) arina.lapa888@gmail.com

ПОРІВНЯННЯ КОНЦЕПТУ СІМ'Ї В КИТАЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ІДІОМАХ

Стаття присвячена дослідженню та порівнянню концепту сім'ї в китайських та українських ідіомах, які відображають культурні, соціальні та історичні аспекти мови, а також можуть дати глибше розуміння того, як різні народи бачать і розуміють таке поняття як сім'я. Проблема, яка розглядається в статті, стосується відмінностей та схожостей у трактуванні концепту «сім'я» в китайській та українській мовах через призму ідіом, адже ідіоми, як стабільні мовні вирази, відображають глибинні цінності, традиції та соціальні установки народу будь-якої країни. Порівняльний аналіз допомагає виявити культурні особливості та спільні риси, що існують між двома мовами та культурами. Мета дослідження полягає в тому, щоб через аналіз ідіом показати, яким чином у різних культурах сприймається концепт сім'ї, які асоціації та образи з ним пов'язані, а також які соціальні та культурні чинники впливають на формування цих уявлень. Для досягнення цієї мети в статті було проведено порівняльний аналіз китайських та українських ідіом, що містять концепт сім'ї, відображають гармонійні сімейні відносини, конфуціанські ідеали та моральні обов'язки. Аналіз охоплював семантичні, культурні та соціальні аспекти ідіом, їхнє походження та використання у сучасній мові. Узагальнені результати дослідження показують, що, незважаючи на суттєві культурні відмінності між Китаєм та Україною, існують певні спільні риси у трактуванні сім'ї, такі як повага до старших, важливість сімейних зв'язків та традицій. Таким чином, ідіоми служать не лише засобом мовної комунікації, але й важливим інструментом збереження та передачі культурної спадщини. Водночас, китайські ідіоми більше акцентують увагу на колективістичних цінностях та ієрархії, тоді як українські ідіоми відображають індивідуалістичні аспекти та рівноправність у сімейних відносинах. Ця робота вносить важливий вклад у вивчення китайської мови та культури, дозволяючи краще зрозуміти, як через мовні засоби відображаються та передаються культурні цінності. Дослідження може бути корисним для лінгвістів, культурологів та всіх, хто цікавиться китайською культурою та мовою.

Ключові слова: ідіоми, концепт сім'я, китайські ідіоми, українські ідіоми, порівняльний аналіз.

Natalya SAMOYLENKO,

orcid.org/0000-0002-5320-8767

Lecturer at the Department of Eastern Languages

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) samoylenko.natalia1305@gmail.com

Aryna LAPA,

orcid.org/0009-0005-8278-827X

Master's Degree Candidate

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) arina.lapa888@gmail.com

COMPARISON OF THE CONCEPT OF FAMILY IN CHINESE AND UKRAINIAN IDIOMS

The article is dedicated to the study and comparison of the concept of family in Chinese and Ukrainian idioms, which reflect the cultural, social, and historical aspects of language and can provide a deeper understanding of how different nations perceive and understand the notion of family. The problem addressed in the article concerns the differences and

similarities in the interpretation of the concept of “family” in Chinese and Ukrainian languages through the lens of idioms. Idioms, as stable linguistic expressions, reflect the deep values, traditions, and social norms of a nation’s culture. The comparative analysis helps identify the cultural features and commonalities that exist between the two languages and cultures. The aim of the study is to show, through the analysis of idioms, how the concept of family is perceived in different cultures, what associations and images are connected with it, and what social and cultural factors influence the formation of these perceptions. To achieve this aim, the article conducts a comparative analysis of Chinese and Ukrainian idioms that contain the concept of family, reflect harmonious family relationships, Confucian ideals, and moral duties. The analysis covers the semantic, cultural, and social aspects of idioms, their origins, and their use in modern language. The generalized results of the study show that despite significant cultural differences between China and Ukraine, there are certain common features in the interpretation of family, such as respect for elders, the importance of family ties, and traditions. Thus, idioms serve not only as a means of linguistic communication but also as an important tool for preserving and transmitting cultural heritage. At the same time, Chinese idioms emphasize collectivist values and hierarchy, whereas Ukrainian idioms reflect individualistic aspects and equality in family relationships. This work contributes significantly to the study of Chinese language and culture, allowing for a better understanding of how cultural values are reflected and transmitted through linguistic means. The research can be useful for linguists, cultural studies scholars, and anyone interested in Chinese culture and language.

Key words: idioms, concept of family, Chinese idioms, Ukrainian idioms, comparative analysis.

Постановка проблеми. Культура двох країн, таких як Китай та Україна, сильно відрізняється одна від одної головним чином через абсолютно різний історичний та соціальний контекст. Але, незважаючи на існуючу велику різницю у світоглядах, можна все-таки знайти спільні точки дотику, наприклад, досліджуючи та порівнюючи ідіоми двох країн. У даній статті через призму ідіом проаналізовано відмінності та схожості у трактуванні концепту «сім’я» в китайській та українській мовах. Основна проблема зосереджується на тому, яким чином культурні, соціальні та історичні аспекти впливають на формування та використання ідіом, що стосуються сім’ї в обох культурах.

Аналіз досліджень. Дослідженням даної теми вже займалися такі українські науковці як: Давиденко А. О., яка вивчала концепт «family» у англійській культурі; Жайворонок В. В. – дослідження у сфері української етнокультури та етнологістики; Макарець Ю. С., Сліпчук О. М. – дослідження концепту «рід, родина, сім’я» в мовній картині світу українців; Рижкіна А. А. – дослідження концепту сім’я в китайській, англійській та українських мовних картинах світу. Як можемо помітити, науковців, які б досліджували це питання саме через порівняння ідіом у китайській та українській мовах надзвичайно мало, тож можемо вважати, що питання є актуальним і мало дослідженим.

Метою даної статті є провести порівняльний аналіз концепту сім’ї в китайських та українських ідіомах, щоб виявити культурні, соціальні та історичні особливості, що відображаються в мовних виразах обох народів. Це дослідження прагне показати, як різні культури сприймають поняття сім’ї, які асоціації та образи з ним пов’язані, а також які соціальні та культурні чинники вплива-

ють на формування цих уявлень. Через семантичний, культурний та соціальний аналіз ідіом, що містять концепт сім’ї, стаття розкриває як колективістичні цінності та ієрархічні структури, що відображаються в китайських ідіомах, так і індивідуалістичні аспекти та рівноправність у сімейних відносинах, характерні для українських ідіом.

Виклад основного матеріалу. Сучасне визначення поняття «сім’я» в китайській та українській лінгвістиці. Сім’я в китайській лінгвокультурі має специфічні особливості, що включають у себе довготривалість і спільність соціально-економічних інтересів членів сім’ї, які живуть разом. Ще з давніх часів потреби сім’ї мали першорядне значення на відміну від особистих інтересів. Вони збереглися і донині, продовжуючи чинити істотний вплив на сучасне сімейне життя китайців (Рижкіна, 2014: 111).

Якщо говорити про концепт сім’ї, то він нерідко розширюється для китайців до рівня масштабів країни, суспільства загалом, що, ймовірно, є однією з важливих причин стійкості цієї держави. Китайська сім’я будувалася за принципом субординації, який лежав в основі Конфуціанства.

Ця течія передбачала наявність певної ролі для кожного члена суспільства. Усі непорозуміння і конфлікти між членами сім’ї вирішувалися за принципом верховенства старшого над молодшим, батьків над дітьми, чоловіка над дружиною. Верховенство одного означало покору і підпорядкування іншого. У подружжі основною роллю жінки в сім’ї було народження спадкоємця та його первинне виховання, чоловік міг вступити в новий шлюб за умови, що народження спадкоємця дружиною неможливе (Жайворонок, 2006).

При цьому чоловік, як глава сім’ї, концентрував у своїх руках усю повноту влади, яка після смерті батька переходила до старшого сина, а решта чле-

нів сім'ї у такому разі перебували на підпорядкуванні (включно з матір'ю).

Що стосується більш традиційного, актуального на даний момент наповнення концепту «сім'я» в китайській лінгвокультурі, то, як стверджують дослідники, «аж до середини ХХ ст. для китайців було характерним повне підпорядкування особистих інтересів потребам сім'ї, що проявляється й зараз. Незважаючи на те, що за останній час інститут сім'ї в Китаї зазнав значних змін, ця відмінна риса культури продовжує чинити істотний вплив на сімейне життя китайців» (Рижкіна, 2014: 110–115).

Що стосується лінгвістичних засобів концепту «сім'я», то подібні стосунки проявляються тут в іменуваннях родичів з урахуванням їхнього старшинства: наприклад, якщо в батька є кілька братів, то під час звернення до найстаршого з них уживають слово «брат батька», яке можна перекласти як «великий дядько»; під час звернення до другого за старшинством дядька використовують слово «другий дядько», далі слідує «третій дядько» та ін.

Також варто зазначити, що в китайській культурі ієрогліф «家» має такі значення як «дім» і «сім'я». Згідно з етимологічними словниками, цей ієрогліф складається з двох ключів: перший ключ «宀» (mián), який позначає дах будинку, і другий ключ «豕» (shì) – свиня (Зубець, 1997). У стародавні часи в Китаї люди займалися землеробством, що було основою аграрного суспільства. Продуктивні сили суспільства загалом були на низькому рівні, тому сільське господарство відіграло важливу роль.

Водночас існувала необхідність розширювати тваринницьку галузь, щоб люди могли жити краще. Домашня худоба справляла сильний економічний вплив на добробут сімей, оскільки худоба була основним майном. З цієї причини кожна сім'я, кожен двір розводили худобу, особливо свиней. Люди вирощували і розводили свиней вдома.

Тоді неможливо було уявити сім'ю, яка не займалася б розведенням цих тварин. Ці аспекти вплинули на формування ієрогліфа «家» (Караванський, 1995). Необхідно зазначити, що крім основних і поширених значень слова «家», у тлумачному словнику китайської мови також перераховано інші дефініції, що доводить, що семантичний обсяг цієї лексеми набагато більший, ніж у інших мовах:

- 1) місце, де спільно живе подружжя (близькі родичі);
- 2) дім сім'ї;
- 3) місце проживання;
- 4) позначення шанобливого ставлення до своїх старших родичів, наприклад, «家母»/«моя мати», «家父»/«мій батько»;

5) позначення домашнього господарства, наприклад, «家畜»/«худоба», «家禽»/«свійська птиця»;

6) позначення вченого ступеня та назва професії: «家»/«спеціаліст», «作家»/«письменник»;

7) позначення фахівців певної наукової школи: «儒家»/«конфуціанська школа»;

8) династія;

9) прізвище.

Сім'я в китайській лінгвокультурі має специфічні особливості, які включають у себе довготривалість і спільність соціально-економічних інтересів членів сім'ї, що живуть разом. Ще з давніх часів потреби сім'ї мали першорядне значення, на відміну від особистих інтересів, вони збереглися і донині, продовжуючи чинити істотний вплив на сучасне сімейне життя китайців.

Натомість в українській лінгвістиці можна простежити таке розуміння концепту «сім'я», що у лексикографічних джерелах визначено як: «1. Група людей, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом; родина. 2. Група людей, народів, націй, згуртованих дружбою, спільною діяльністю, спільними інтересами» (СУМ, 1978: 224). Тобто концепт «сім'я» може розглядатися в кількох смислових площинах: батьківські відносини; шлюбні відносини; родинні зв'язки.

Українське уявлення про рід відображає важливість спільноти та підтримки для повноцінного існування. Рід вважається своєрідним божеством, яке визначає долю людини та керує нею.

Якщо рід є багатим і великим, це позитивно впливає на положення кожного із його членів. Рід складається з різних родин, які також мають високий статус, що підтверджується фразеологічними контекстами, де використовується лексема «родина».

Концепт «сім'я» в лінгвоетнічній картині світу. У східнослов'янських мовах можна простежити однакове значення для позначення лексеми «родина». Зазвичай дане слово вживається на позначення групи людей, котрі проживають разом та мають кровний зв'язок. Лексема «родина» зустрічається не лише в українській мові, а й у польській, чеській чи словацькій.

Також варто зазначити, що концепт «сім'я» є одним із історико-культурних концептів свідомості українського народу, для якого характерна психоментальна особливість українського етносу, котра співвідноситься з образом, поняттям, що відображає специфіку одного з важливих соціальних інститутів.

Концепт «сім'я» в українській мові формує певний багатогранний образ, що виражено у лексико-

семантичній групі. Це багатовимірною лексичною одиницею, котра може позначати типи спорідненості, відносини між членами сім'ї. Якщо звернути увагу на аналіз функціонування лексем «родина» й «сім'я», то можна побачити, що вони є тотожними.

В українській мові існує чимало словосполучень із лексемою «сім'я», наприклад, «сімейний лікар», «сімейне коло», «сімейний бюджет», «сімейне дерево», «сімейний стан», «сімейне право», «сімейне виховання», «сімейна думка», «сімейна традиція», «сімейна цінність» і т. д.

У сучасній китайській мові існує цілий ряд слів і виразів, пов'язаних із сім'єю: 家俗 jiāsú – родові звичаї, звичаї родини; 家事 jiāshì – домашні справи; 家 jiāchǎn – домашнє майно; особиста власність, сімейне майно; 家伙 jiāhuo – хлопець, малий (використовується в розмовній мові, частіше про осіб чоловічої статі); 家眷 jiājuàn – сім'я, сімейство; дружина (дружина і діти); 家 jiārǔ – родовід, сімейна хроніка; 家 jiāzhǎng – голова сім'ї (роду); батько сімейства; 家园 jiāyuán – сімейна оселя, домашнє вогнище; будинок; батьківщина; 家属 jiāshǔ – члени сім'ї, домочадці, домашні.

Термін «сім'я» має різні відтінки значень в українській та китайській мовах, інколи переклад відрізняється в залежності від контексту. Наприклад, українське і китайське використання може розходитися через різні вирази, які включають це поняття.

Близькі родичі у мовних фразеологізмах.

У фразеологізмах китайської мови можна зустріти значну кількість фразеологічних одиниць, в склад яких входять лексеми на позначення близьких родичів. До таких слів входять такі як «сестра», «брат», «дитина». До фразеологічних одиниць із лексемою «діти» в китайській мові можна віднести наступні приклади:

– 孩儿不离娘, 瓜儿不离秧 (hái'ér bùlí niáng, guā er bùlí yāng) – дитина пов'язана з матір'ю, як гарбуз пов'язаний з її паростком;

– 父母是孩子的镜子 (fùmǔ shì háizi de jìngzi) – діти – це відображення батьків (Юй Дун, 2003);

– 杂草铲除要趁早, 孩儿教育要从小 (zá cǎo chǎnchú yào chèn zǎo, hái'ér jiàoyù yào cóng xiǎo) – потрібно відразу виривати бур'яни з корінням, а дитину виховувати з самого дитинства;

– 春耕不好害一春, 教儿不好害一生 (chūngēng bù hǎo hài yī chūn, jiào er bù hǎo hài yīshēng) – земля зорана погано – шкода на весь урожай, погано вихована дитина не виправиться все життя;

– 子不嫌母丑, 狗不嫌家贫 (zǐ bù xián mǔ chǒu, gǒu bù xián jiā pín) – дитина не соромиться некрасивості матері, собака не гребує бідністю будинку (Юй Дун, 2003).

Продовжуючи тему дітей, у фразеологізмах можна зустріти і окремі позначення, такі як «син» та «дочка». У китайській фразеології це такі приклади, як

– 有其父必有其子 (yǒuqí fù bì yǒuqí zǐ) – який батько, такий і син;

– 望子成龙, 望女成凤 (wàng zǐ chéng lóng, wàng nǚ chéng fèng) – очікувати, що твій син стане драконом, а донька – феніксом (покладати великі надії на свою дитину);

– 打在儿身, 疼在爹 (dǎ zài ér shēn téng zài diē) – вдарили сина, а й батька серце болить;

– 儿孙自有儿孙福 (érsūn zìyǒu érsūn fú) – кожен син та онук має своє щастя;

– 有其父必有其子 (yǒuqí fù bì yǒuqí zǐ) – який батько, такі й діти, який батько, такий і син;

– 虎父无犬子 (hǔfù wú quǎnzǐ) – від тигра не народяться цуценята; обр. син гідний свого батька (Юй Дун, 2003).

Натомість в українській мові лексема «син» та «дочка» визначаються у складі наступних фразеологічних одиниць: «блудний син» у значенні «той, хто повертається з каяттям, визнанням своїх провин та інші», «мамина донечка» (доця) – у розумінні «зніжена, примхлива, розпещена дівчина».

Лексема «родич» також зустрічається у складі фразеологічних одиниць. До таких можна віднести наступні фразеологічні одиниці:

– 远亲不如近邻 (yuǎnqīn bùrú jìnlín) – близький сусід кращий за далекого родича;

– 虎毒不食子 (hǔ dú bù shí zǐ) – навіть лютий тигр не з'їсть тигрнят (люди часто жорстоко поводяться з близькими).

Щодо інших родичів, то в українському фразеологічному фонді можна віднайти такі фразеологізми, як «переїжджа сваха», у значенні «гасати, бігати, їздити» (Савченко, 2014: 603); «як свекор пелюшки (пелюшок) прати», у значенні «збиратися, баритися, з неохотою; повільно, дуже довго».

Щодо фразеологізмів із вживанням слів «брат» та «сестра», то в українській мові їх можна знайти чимало кількості. Наприклад:

– менший брат ((менші брати). 1. перев. мн. усі живі істоти по відношенню до людини);

– ваш брат (ти, ви і подібні до тебе, до вас. свій брат; людина, однакова за становищем, світоглядом і т. ін; одностудець) (Савченко, 2014: 38);

– ваша сестра (всі жінки, жіноцтво та інші);

– на брата (для кожного, кожному);

– як брат з сестрою, зі сл. жити, звікувати і под. (дуже дружно, у злагоді).

Отже, з огляду на кількість фразеологічних одиниць, як в китайській, так і в українській мові можна зробити припущення, що фразеологізмів із лексемами,

що позначають близьких родичів, є доволі велика кількість. У той же час фразеологізмів із лексемами, що позначають далеких родичів, суттєво менше.

Чоловік та дружина у китайських та українських фразеологізмах. У конфуціанстві велика увага приділялася повазі до старших у роду. Причому малася на увазі не тільки повага до батьків, а й до всіх предків, а також до народного правителя. Конфуцій був упевнений, що ідеальний державний устрій потрібно формувати за принципом сімейних відносин, у яких панує повага і турбота.

У конфуціанській філософії шанобливості синам відводилася велика роль. Вищеописане так само знаходить відображення в мові, наприклад:

– 王祥卧冰 (wáng xiáng wò bīng) – про вищій потяг до своїх батьків;

– 恣蚊饱血 (zì wén bǎo xuè) – годувати собою комарів, що вживається у значенні терпіти будь-які порушення заради спокою і комфорту своїх батьків;

– 扇枕温席 (shān zhěn wēn xí) – обмахувати віялами узголів'я ліжка, на якому спить батько (влітку) та зігрівати своїм тілом його ковдру (взимку);

– 水有源, 树有根, 不认爹娘如畜生 (shuǐ yǒu yuán, shù yǒu gēn, bù rèn diē niáng rú chùshēng) – у річки є витік, у дерева корінь, хто не шанує батьків, подібний до тварини (Юй Дун, 2003).

Лексема «чоловік» в китайській мові також має своє місце серед фразеологічних одиниць. Наприклад:

– 夫唱妇随 (fū chàng fù suí) – чоловік заспіває, а дружина підспіває (дружина завжди підтримує свого чоловіка);

– 卵賄棖励崇 (luǎn huì cuī lì chóng) – чоловік та дружина бережуть один одного до кінця днів;

– 卵屨賄滌 (luǎn lǐ huì yíng) – чоловік багатий, а дружина – в повазі;

– 口卵炉坏 (kǒu luǎn lú huài) – піклуватись про чоловіка та виховувати дітей;

– 挨养麟挨坑 (āi yǎng lín āi kēng) – чоловік відповідає за зовнішні справи, а дружина – за внутрішні;

– 卵只賄扱酪伊 (Luǎn zhǐ huì xī lào yī) – чоловік або дружини (Юй Дун, 2003).

Щодо українського фразеологічного фонду, то в даному контексті варто виокремити наступні фразеологічні одиниці, де згадуються лексеми «чоловік» та «дружина»:

– Батьки бережуть дочку до вінця, а чоловік жінку до кінця.

– Бери жінку в одній льолі, аби була до любові.

– Брат любить сестру багату, а чоловік жінку здорову.

– Гроші, молода жінка і бистрі коні – то смерть.

– Де муж старий, а жінка молода, там рідка згода.

– Дім тримається не на землі, а на жінці.

– Добрий чоловік жінці ліпший від матері.

Крім того, не можна не зазначити, що в українському фразеологічному фонді є фразеологізми, де можна простежити вживання слова «мама» або «мати». До таких відносяться наступні:

– (у чому, у чім) мати на світ народила (породила) – «зовсім голий, без одягу»;

– ще материне молоко на губах не обсохло;

– мати материнське молоко на бороді;

– мати материнське молоко на язичку (попід носом) – «хтось дуже молодий, неповнолітній, недосвідчений»;

– з молоком матері – «від народження, з перших днів життя»;

– смоктати мамину цицю – «бути дуже малим»;

– добрий як мамина ціцка – «дуже добрий»;

– мамин синок – «розпещений хлопчик або юнак»;

– мамин мізинчик – «наймолодша в сім'ї дитина або малий на зріст».

Також варто зазначити, що в українській мові фразеологізми з компонентом «мати» можуть характеризувати і негативні якості людини, її поведінки:

– що за вража (лиха) мати – «уживається для вираження здивування, досади, незадоволення»;

– вража (лиха, хрінова) мати;

– тряся його (її, їхній, твоєї, вашій) матері;

– пся мати – «бездушна, безсердечна людина».

У фамільярному контексті також можуть вживатись і наступні вислови:

– враг його (їх) [матір (душу)] знає – «невідомо»;

– враг його матері – уживається для вираження задоволення або незадоволення.

Негативний вираз цих фразеологізмів значно підсилюється через використання відповідних лексем, таких як лихий, вражий (ворог), хріновий, псячий, де пес є уособленням злості, жорстокості, недобррозичливості.

Дідусь та бабуся в досліджуваних ідіомах.

Досить часто в китайській мові можна зустріти ставлення до старших членів родини із вживанням лексем «старий» або «старі». У даному контексті варто вказати наступні фразеологізми 家有一老人, 如有一宝 – (jiā yǒu yī lǎo, rú yǒu yī bǎo) – «Якщо є стара людина в домі (в сім'ї), значить, у домі є коштовність», 儿子生一百, 不值老头一只脚 –

(ér zǐ shēng yībǎi, bù zhí lǎotóu yī zhǐ jiǎo) – «Син вартий менше, ніж нога старого», 儿子不宗爹, 孙子吃爷爷 – (érzi bù zōng diē, sūnzi chī yéyē) – «Син не йде за батьком, а онук бере діда».

Натомість в українських фразеологізмах лексема «дід» та «баба» також є вживаними, про що свідчать наступні приклади:

– з діда й прадіда. 1. Споконвіку, одвічно.
2. Спадковий, уроджений (Савченко, 2014: 202);

– з дідів і прадідів. Споконвіку, одвічно (Савченко, 2014: 202)

– баба (ще) надвоє ворожила (гадала). Невідомо, чи відбудеться, здійсниться щось, чи ні

– згадала баба дівера. Уживається для підкреслення того, коли згадується щось давно минуле, чого вже ні змінити, ні виправити не можна.

– носитися / розноситися як (мов, ніби і т. ін.) дурень із ступою з ким-чим. Приділяти надмірну увагу тому, хто не вартий, що не варте її.

– як (коли) баба була дівкою, перев. зі сл. тоді. Дуже давно.

– носитися як баба зі ступою – бігати з чимось

– такий добрий, немов сім баб .. пошептало

– (як (мов, ніби і т. ін.)) (та) баба Палажка (і баба Параска). Язикатий, чванливий, пихатий

– дідька лисого, грубо – вживається для повного заперечення чого-небудь; нізачо, ніколи

Таким чином, можна звернути увагу на те, що в китайській мові фразеологізми із згадкою «дідусь» та «бабуся» зустрічаються дуже рідко, а в українському фразеологічному фонді такі фразеологізми зустрічаються набагато частіше.

Висновки. Дослідивши питання вираження концепту «сім'я» в українських та китайських фразеологізмах, можна зробити висновки, що концепт сім'ї нерідко розширюється для китайців до рівня, масштабів країни, суспільства загалом, що, ймовірно, є однією з важливих причин стійкості цієї держави. Китайська сім'я будувалася за принципом субординації, який лежав в основі конфуціанства.

Концепт «сім'я» є одним із важливих історико-культурних концептів у сприйнятті українського народу, що відображає характерні психологічні та ментальні особливості українського етносу, і має взаємозв'язок з образом, поняттям, які відображають характеристики одного з ключових соціальних інститутів.

Українська мова виражає концепт «сім'я» за допомогою лексико-семантичної групи «сім'я», яка включає в себе систему назв родоводу та родинних зв'язків української мови. Цей концепт є складним макроутворенням – багатовимірною, складною ментальною одиницею, в яких виокремлюється ряд простих, одновимірних понять.

У сучасній китайській мові існує цілий ряд слів і виразів, пов'язаних із сім'єю: 家俗 jiāsú – родові звичаї, звичаї родини; 家事 jiāshì – домашні справи; 家产 jiāchǎn – домашнє майно; особиста власність, сімейне майно; 家伙 jiāhuo – хлопець, малий (використовується в розмовній мові, частіше про осіб чоловічої статі), 好家伙 – славний малий, молодчага; 家眷 jiājuàn – сім'я, сімейство; дружина (дружина і діти); 家谱 jiāpǔ – родовід, сімейна хроніка; 家长 jiāzhǎng – голова сім'ї (роду); батько сімейства; 家园 jiāyuán – сімейна оселя, домашнє вогнище; будинок; батьківщина; 家属 jiāshǔ – члени сім'ї, домочадці, домашні.

У китайській мові «сім'я» також асоціюється із лексемою «дім», що можна простежити у низці фразеологізмів.

Досить часто в китайській мові можна зустріти ставлення до старших членів родини із вживанням лексеми «старий» або «старі». У даному контексті варто вказати наступний фразеологізм 家有一老人, 如有一宝 – (Jiā yǒu yī lǎo, rú yǒu yī bǎo) – «Якщо є стара людина в домі (в сім'ї), значить, у домі є коштовність».

В українській мові є велика кількість фразеологізмів зі словами «дід» та «баба», проте в китайській мові такі фразеологізми використовуються в значно меншій кількості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Давиденко А. О. Концепт «family» як одних з основних у англомовній культурі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71) № 1. С. 177–181.
3. Енциклопедія українознавства / гол. ред. проф. В. Кубійович. Париж; НьюЙорк: Наукове товариство імені Т. Шевченка, вид-во «Молоде життя», 1962. Т. 7. 1962. 1600 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / Н. В. Жайворонок. К.: Довіра, 2006. 703 с.
5. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. В. Жайворонок. К.: Довіра, 2007. 262 с.
6. Зубець Н. О. Мінімальні ідіоми в українській мові: автореф. дис. канд. філол. наук / Н. О. Зубець. – Дніпропетровськ, 1997. – 20 с.

7. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови: близько 15000 синонімічних рядів / С. Караванський. К.: Кобза, 1995. 472 с.
8. Левченко О. П. Фразеологічна репрезентація світу. *Мовні і концептуальні картини світу: [зб. наук. праць]*. Київ: КНУ, 2002. №7. С. 307–315.
9. Макарець Ю. С., Сліпчук О. М. Концепти рід, родина, сім'я в мовній картині світу українців. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2013. Книга 1. С. 75–78.
10. Рижкіна А. А. Етимологічний аналіз концепту сім'я в китайській мові. *Лінгвістичні дослідження*. 2014. Вип. 37. С. 165–168.
11. Рижкіна А. О. Концепт сім'я в китайській, англійській та українських мовних картинах світу. *Studia-linguistica*. 2014. №8. С. 512–514.
12. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти: [монографія]. Сімферополь: Доля, 2013. 600 с.
13. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): [монографія] / О. О. Селіванова. К.; Черкаси: Брама, 2004. 276 с.
14. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: Напрями та проблеми: підручник / О. О. Селіванова. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
15. Словник української мови: в 11 т. К.: Наук. думка, 1970–1980.
16. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. К.: Знання, 2007. 494 с.
17. Яковлева В. Б. Лексема мати як компонент фразеологізмів у контексті етнокультурних концептів. *Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць*. Харків, 2006. Вип.20. 184 с.; С. 36–43.
18. Яковлева В. Б. Фразеологізми з компонентом батько в контексті етнокультурних концептів. *Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Філологія*. Випуск 15-18. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. 730 с.; С. 496–500.
19. 余东、陈可培 (2003). 论翻译策略的文化内因/东余·可培陈//解放军外国语学院学报.–312页.

REFERENCES

1. Busel V.T. (2004) Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [The Large Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language] / ed. and chief ed. V.T. Busel. - Kyiv, Irpin: VTF «Perun». 1440 p. [in Ukrainian].
2. Davydenko A.O. (2021) Kontsept «family» yak odyz z osnovnykh u anhlo-movnii kulturi [The concept of «family» as one of the main ones in English-speaking culture]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Vol. 32 (71) No. 1. pp. 177-181. [in Ukrainian].
3. Kubiovykh, V. (ed.) (1962) Entsyklopediia ukrainoznavstva [Encyclopedia of Ukrainian Studies]. Paryzh; Niu-York: Naukove tovarystvo imeni T. Shevchenka, vyd-vo "Molode zhyttia". Vol. 7. 1962. 1600 p. [in Ukrainian].
4. Zhaivoronok, V. V. (2006) Znaky ukrainskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian Ethnoculture: Dictionary-Guide] / N. V. Zhaivoronok. Kyiv: Dovira. 703 p. [in Ukrainian].
5. Zhaivoronok, V. V. (2007) Ukrainska etnolinhvistyka: narysy: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Ukrainian Ethnolinguistics: Essays: Textbook for Higher Education Students] / N. V. Zhaivoronok. Kyiv: Dovira. 262 p. [in Ukrainian].
6. Zubets, N. O. (1997) Minimalni idiomy v ukrainskii movi: avtoref. dys. kand. filol. nauk [Minimal Idioms in the Ukrainian Language: Author's Abstract of the Dissertation of Candidate of Philological Sciences] / N. O. Zubets. Dnipropetrovsk. 20 p. [in Ukrainian].
7. Karavanskyi, S. (1995) Praktychnyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy: blyzko 15000 synonimichnykh riadiv [Practical Dictionary of Synonyms of the Ukrainian Language: About 15000 Synonymous Rows] / S. Karavanskyi. Kyiv: Kobza. 472 p. [in Ukrainian].
8. Levchenko, O. P. (2002) Frazeolohichna reprezentatsiia svitu. Movni i kontseptualni kartyny svitu: [zb. nauk. prats] [Phraseological Representation of the World. Linguistic and Conceptual Pictures of the World: [collection of scientific works]]. Kyiv: KNU, №7, pp. 307–315. [in Ukrainian].
9. Makarets, Yu. S., Slipchuk, O. M. (2013) Kontsepty rid, rodyna, sim'ia v movnii kartyni svitu ukrainsiv [Concepts of Kin, Family, Home in the Linguistic Picture of the World of Ukrainians]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Filolohichni nauky*, Book 1, pp. 75-78. [in Ukrainian].
10. Ryzhkina, A. A. (2014) Etymolohichnyi analiz kontseptu sim'ia v kytaiskii movi [Etymological Analysis of the Concept of Family in the Chinese Language]. *Linhvistychni doslidzhennia*, Issue 37, pp. 165-168. [in Ukrainian].
11. Ryzhkina, A. O. (2014) Kontsept sim'ia v kytaiskii, anhliiskii ta ukrainskii movnykh kartynakh svitu [The Concept of Family in Chinese, English, and Ukrainian Linguistic Worldviews]. *Studia-linguistica*, No. 8, pp. 512-514. [in Ukrainian].
12. Savchenko, L. V. (2013) Fenomen etnokodiv dukhovoi kul'tury u frazeologiyi ukrains'koyi movy: etymolohichnyi ta etnolinhvistychni aspekty: [monohrafiia]. Simferopol': Dolia. 600 p. [in Ukrainian].
13. Selivanova, O. O. (2004) Narysy z ukrains'koi frazeologii (psykohkohnityvnyi ta etnokul'turnyi aspekty): [monohrafiia] / O. O. Selivanova. K.; Cherkasy: Brama. 276 p. [in Ukrainian].
14. Selivanova, O. O. (2008) Suchasna linhvistyka: Napriamy ta problemy: pidruchnyk / O. O. Selivanova. Poltava: Dovkillia-K. 712 p. [in Ukrainian].
15. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. K.: Nauk. dumka, 1970–1980. [in Ukrainian].
16. Uzchenko V. D. Frazeolohiia suchasnoi ukrainskoi movy: navch. posib. / V. D. Uzchenko, D. V. Uzchenko. K.: Znannia, 2007. P. 494. [in Ukrainian].
17. Yakovieva V. B. Leksema maty yak komponent frazeolohizmiv u konteksti etnokulturnykh kontseptiv. *Linhvistychni doslidzhennia: Zbirnyk naukovykh prats*. Kharkiv, 2006. Vyp.20. 184 s.; p.p. 36–43. [in Ukrainian].
18. Yakovieva V. B. Frazeolohizmy z komponentom bat'ko v konteksti etnokul'turnykh kontseptiv. *Visnyk Prykarpats'koho natsional'noho universytetu im. V. Stefanyka. Filolohiia*. Vypusk 15-18. Ivano-Frankivs'k: VDV TsIT, 2007. p.p. 496–500. [in Ukrainian].
19. Yu Dong, Chen Kepei (2003). Lun fanyi celve de wenhua neiyin / Dong Yu, Kepei Chen // Jiefangjun Waiguoyu Xueyuan Xuebao. – 312 p. [in Chinese].